

nis, concupiscibilis botre, suave vinum, mitis agne, fortis leo, formosa panthera, simplex columba, velox aquila, stella matutina, sol æternæ, angele pacis, fontale lumen sempiternorum luminum, te amet, te quærat, in te delectetur teque admiretur omnis sensus bonus et tuæ conveniens laudi. Deus cordis mei et pars mea, Christe Jesu! Deficiat per te cor meum a spiritu suo et caro mea a concupiscentiis suis et vivas tu in me; et concaleat in spiritu meo carbo ignitus amoris tui et exrescat in ignem perfectum. Foveat et enutriet illum in me gratia tua, ut ardeat jugiter in ara cordis mei: ferveat in medullis meis, flagret in absconditis animæ meæ, ut in die consummationis<sup>27</sup> meæ consummatus inveniat ante te. In die, qua exui me jubebis tunica ista mortali, quam nunc circumfero, custodiat me visi-

tatio tua, circumdet me dilectio<sup>28</sup> tua, et fiat animæ meæ quasi vestimentum decoris tui, ut non nuda, sed vestita inveniat, ut habeant, unde abscondantur infirma ejus ab oculis tuis.

## XVIII.

Ignem alienum, ignem, qui adversarios tuos consumit, dilectionis tuæ fervor elonget a me: animam meam<sup>29</sup> ad Creatorem suum attollat et in quantum fas est, tuo divino lumini eam immergat. Domine Jesu, omnes, qui te diligunt, repleantur benedictionibus tuis, accedentes ad te in celo scribantur et sit pax eis in velamento alarum tuarum per ævum: tibi autem Unice Dei cum æterno Patre et Spiritu sancto laus indeficiens, immobile decus et solidum regnum, permanens in sæcula sæculorum. Amen.

<sup>27</sup> al. cod. defunctionis. <sup>28</sup> al. delectatio. <sup>29</sup> al. cod. meam ad te currentem sursum attollat.

## EJUSDEM ECKBERTI STIMULUS AMORIS.

(Exstat inter opera S. Bernardi. Vide Patrologiæ tom. CLXXXIV.)

## DE SANCTA ELISABETH VIRGINE MAGISTRA SORORUM ORDINIS S. BENEDICTI SCHONAUGIÆ IN DIOECESI TREVIRENSI.

(Acta Sanctorum Bolland., Junii tom. III, die 18, p. 604.)

Sanctæ virginis ætas, visiones, vita; hujus scriptor Eckbertus atque laudatur Emicho; occasio cultus in hodierno Romano.

1. Cattimillebocensis in Adrhenana Germania comitatus, vulgo *Catzenelleboghen* dicti, occidentum limitent, qui Rhenum duarum circiter leucarum intervallo respicit, perstringit Millus fluviolus, veterum ibidem Callorum reliquis nomenclaturæ partem largitus, qui Lano ad Nassoviam illapsus nomen amittit, priusquam ab ipso et cum ipso devolvatur in Rhenum. Ad hujus fluvioli initia, a quinque et semis sæculis fundata est nobilis abbatia Benedictini ordinis, a situs pulchritudine Teutonicum nomen Schonaugiæ adepta, de cujus origine Browerus noster in suis annalibus ad an. 1125 ita scribit: « Hoc tempore Trevirorum diœcesis novo per celebri Schonaugiensi monasterio aucta est. Id in Luren-

burgensium comitum prædio, trans Rhenum, senecum contra Bingam millibus passuum ab Hilduwino locuplete viro inchoatum, a Roberto Lurenburgensi comite postea perfectum, atque B. Florino, cujus sacris insignitur cineribus, postea dicatum est. Hildebrandus autem primus monasterio præfuit, qui ad telus jactum aliud item virginibus eodem nomine monasterium constituit; in quo, sanctimoniam et celestium instinctuum fecunda, nec non admirandæ pietatis laude cantata virgo, Elisabeth de Schonaugia postea claruit. » Ipsa se scribit « humilem monacham, et magistram sororum, quæ in Schonaugia sunt. » Recentiores male *abbatissam* vocant, quæ sub abbate constituta vivebat.

2. Hujus germanus frater Ecbertus, cum adhuc esset Bonensis ecclesiae clericus, ad sororem, jam divinitus visitari et frequentibus visionibus illustrari coepit, evocatus anno 1152 easdem visiones dicente ipsa scripsit libris duobus; tertium deinde, qui *Viarum Dei* intitulatur, similiter litteris consignavit jam monachus Schonauigiae; ac deinde (ut de quinto, dubiae auctoritatis libro taceam) ultimum scripsit de ejus obitu, testis magna ex parte rerum tunc gestarum oculatus; postea vero Schonauigiensis abbas secundus, teste Trithemio, qui inter illustres eum laudat, ut virum « non minus devotione et religione quam scientia clarum » in Chronico autem Hirsauigiensi dicit, successisse eum primo abbati « Hilhelino, mortuo Nonis Decembris 1167. » Sub finem ultimi libri dicitur deposita virgo, « XIV Kalendas Julii, feria sexta, hora nona, » qui concursus Kalendarum et feriae cum designet annum Domini 1175, non vero praecedentem quartum, oportet errorem agnoscere in codice, unde edita praedicta sunt, eumque corrigere ex Trithemio, qui usus accuratioris mensurae mortuam ponit « anno Domini 1165, Indictione XIII. »

3. Item tamen Trithemius in Chronico Hirsauigiensi, ante prolixum elogium « Sanctae (ut appellat) et Deo dilectae virginis Elisabethae, » non solum corruptus est ab oscitantibus librariis, MCLXII et 1162, perperam notantibus, cum antea praecesserint notae MCLXV et 1165, sed etiam sui oblitus videri coepit, quando post notatam illo anno Ruperti abbatis Hirsauigiensis electionem, factam « altera die post festum ad Vincula Petri, quae fuit IV Nonarum Augusti, » subiecit, Virginem obiisse « anno Ruperti abbatis primo corrente. » Neque excusandum quis poterit, ac si forte scripserit « anno ultimo corrente: » sequitur enim mox, quod « anno praenotato, quo sancta virgo Elisabethe de corpore migravit, qui fuit Ruperti abbatis primus, hiems fuit asperissima, et subsequuta est fames magna, cum pestilentia et multis malis. » Verum hic rursus librarii audacis culpam prehendo. Cum enim Trithemius selet annos morientibus ac succedentibus abbatibus communes inter utrosque dividere, et a vulgaris anni initio exordiri sequentes porro annos, ac subinde transilire aliquos nulla memorabili re signandos (sicuti in hoc Ruperto omisit annum ejus II et V respondentis annis Christi 1166 et 9) prioris anni notam loco non suo posuit editor; atque ita fecit, id, quod anno praenotato 1163 ascripserat de hieme et peste Trithemius, anno sequenti ascriptum videri. Simili ratione factum puto, ut in ejusdem Trithemii Chronico Spanheimensi, ubi inter annum 1153 et 7 trium annorum numeri deficiebant, obitui S. Elisabethae (sic enim ibi scribitur) praenotetur annus 1164 loco 5.

4. Corpus defunctae, postquam apud sorores triduo toto fuerat a concurrenti certatim populo honoratum, ex more ceterarum delatum est ad ecclesiam Fratrum praedicto S. Florino sacra et positum « in loculo secus altare, Domino et omnibus sacris virginibus dedicatum. » De cultu, an et qualem ab antiquo ibi habuerit, aut etiamnum habeat S. Elisabethae, dum ex vicinis quaero, dicere interim mihi posse videor, primos fuisse Colonienses Carthusianos, qui ipsius nomen publicis fastis Martyrologii, ab Usuardo olim editi, ascripserint ad diem praedictum, secutos vel Ecbertum praefatum, vel proprias Schonauigiensis sacrorum tabulas, aut saltem loci Necrologium. Impressus fuit sic auctus Usuardus Coloniae anno 1515 et recusus anno 1521 cum his ad calcem diei XVIII verbis: « Beatae memoriae Elisabethae, virginis sanctimonialis in Schonauigia, cui multa secreta a Domino revelata sunt, circa annum 1161. » Eadem verba, ut in nullis Usuardi quocumque loco aucti manuscriptis, sed apud solos Colonienses Carthusianos reperta, primae suarum Additionum editioni anno 1568 subjecerat Molanus,

A caractere minusculo; in aliis autem duabus anni LXXIII et LXXXIII, quibus adhuc biennium supervixit, omissis « Beatae memoriae » titulo et anno vitioso notato, hoc solum scripsit: « Schonauigiae obiit Elisabethae, virgo sanctimonialis, cui multa secreta a Domino sunt revelata. » Prima interim editio (quam forte solum vidit Baronius, et pene pro oraculo habuit) tantum effectum Romae est, ut in Martyrologium, auctoritate Gregorii XIII recognitum auctumque, et anno 1584 publicatum addita sit ejus memoria, cum titulo Sanctae, hac formula, quae hodie dum legitur: « Schonauigiae S. Elisabethae virginis, monasticae vitae observantia celebris. » Ubi hoc prudenter factum, quod omissa sit mentio revolutionum, de quibus (ob illa praesertim, quae de S. Ursulae martyrio lib. IV leguntur, nulla proorsus fide digna) merito dubitabatur.

5. Ampleximur sedis apostolicae iudicium de Romano Martyrologio, fidelibus propositum, tanquam « per viros eruditos ad fidem historiae, quae rerum gestarum, personarum, locorum, temporum varietate continetur, correctum, et multis locis auctum, » sicut praefatur Gregorius: quoadusque tamen singula fuerint ad fundum (sicut conamur facere) examinata, merito censuit Franciscus Maria Florentinus, in sua ad vetustissimum Occidentalis Ecclesiae Martyrologium Praefatione, super futurum semper, quod corrigatur. Sed hoc non est paucorum annorum, quibus Gregoriana correctio curata fuit, fortassis nec saeculi unius alteriusve. Quidquid porro de aetate sit, hic certe prudenter processum videtur, omissa revelationum mentione, quae apud imperitos habuisset locum approbationis expressae. Quanto autem prudentius hic processisse Romanis Martyrologii recognitores censuimus, tanto phrasim facimus eorumdem iudicium in attribuendo, quem ante Trithemium nemo usurparat, titulo « sanctae, » velut fundatum in meritis vitae, morte sanctissima confirmatis, quia tale iudicium speciem aliquam canonizationis obtinere videtur, nec nisi temere posse vocari in dubium: ideoque secuti ipsum in titulo sumus, sicuti etiam fecerunt monasticorum fastorum collectores omnes, Menardus, Wion, Dorganus, Bucelinus, etc.

6. Post Ecbertum praelaudatum, Schonauigiam, Trithemio teste, rexit Emicho (apud Molanum in notis, et hinc apud Baronium *Emicho*) Ecberti supra dicti quondam auditor atque discipulus, vir in divinis Scripturis studiosus atque eruditus, secularis quoque litteraturae non ignarus, ingenio promptus, et clarus eloquio, non minus vita quam scientia insignis. Scripsit tam metro quam prosa multa praefata opuscula, de quibus tamen (inquit Trithemius) pauca ad manus pervenerunt. Legi opusculum ejus de laudibus divae virginis Elisabethae Schonauigiensis, et quadam alia. « Utinam id etiam inventis nobis contigisset, vel posteris supplementum scripturis contingat. Interim contenti iis erimus, quae ipsa nunc vivens dictavit, et postea de mortua scripsit Ecbertus. Ea Molanus ait « emissa per Fabrum » (Stabulensem vulgo dictum, praenomme Jacobum, virum superiori aetate libris edendis tota Gallia clarissimum) et in libro, qui inscribitur: *Liber trium virorum et trium spiritualium mulierum*: » qui tamen inter plurimos Stabulensis libros, a Gesnero enumeratos, non invenitur, sed exstat apud nos, excusus Parisiis anno 1513 et dedicatur « Adelaidi devotae Christi famulae, Deoque sacratarum virginum cœnobii Hildegardis Matri. » Ceterum ut editio tam antiqua nunc haud magnopere desideretur, Briggitorum Coloniensium diligentia fecit, qui cum anno 1628 typis haeredum Antoni Boetzeri, recendens curasset Revelationes sanctae Matris Brigitae, eodem anno isdem typis, tacito tamen suo nomine, in lucem ediderunt, « ex antiquis (ut praefert titulus) monumentis, Revelationes sanctarum virginum Hildegardis et Elisa-

bethæ, in Martyrologium Romanum relatarum; » A unde hic placet recudere, nostroque modo in capita dividere, quæ posterioris Vitam spectant (nam de Hildegardæ agemus 17 Septembris) librum primum et secundum cum parte tertii et totum sextum, aliis obiter duntaxat delibatis, eo quod minus ad historiam faciant.

7. Eadem Birgittinorum diligentia, inter *Elogia Ecclesiæ ac doctorum virorum*, Elisabethæ data operique præfixa, exhibetur nobis *Emichonis abbatissæ laudatio* quædam, sive rhythmus: quem si constaret aliquando inter officia divina usurpatum, sufficeret profecto temporis immemorabilis cultui. Hunc illi profitentur acceptum ex lib. Bibliothecæ Schonauigiensis. Hunc rhythmum hic attexere quævat; vehementer enim suspicor illud esse, quod legit Trithemius, nec aliud superesse optandum

*Salve, felix Elisabeth, odorifera rosa,  
In Dei mirabilibus virgo satis famosa.*

*Salve, virarum Domini devota contemplatrix,  
Simulque individua Trinitatis amatrix.*

*Salve, Mariæ Virginis filia singularis,  
Nam ab ea in extasi crebro visitaberis.*

*Salve, fons, plenus rivulus scientiæ divinæ,  
Cultus stillans mellifluas deificæ doctrinæ.*

*Salve, vernans arbuscula silvæ Schonauigiensis,  
Circumdatus ramusculus visionum immensis.*

*Salve, cui cæli januæ aperta videbantur  
Secretaque cælestia inibi monstrabantur.*

*Salve, absque ruga speculum, in quod desiderabant  
Cæligenæ prospicere; nam multum te amabant.*

*Salve, quæ clausam pyxide sacramenti vidisti  
Clam veræ carnis speciem corporis Jesu Christi.*

8. *Eia nunc, benignissima, in cælis sublimata,  
Quæ es (ut pie credimus), sis nobis advocata.*

*Defende hoc cœnobium, nosque inhabitantes:*

*Mei, rogo, memineris, nosque te amantes.*

*O Virgo, fac, ut jugiter religio accrescat, )  
In nostro monasterio, ne profectus decrescat;*

*Repelle, quæso, dæmonum cunctas illusiones,  
Angelorumque nobis obtine munitiones.*

*Cuncta nobis contraria tu ora mitigari,  
Prospera quæque tempora exopta nobis dari.*

*O virgo devotissima, virtutibus decora,*

*Apud Deum altissimum, rogamus, elabora;*

*Ut nos ad se recipiat, cum hinc egrediemur.  
Præstetque nobis præmium, quo æternæ lætemur.*

*Deo Patri sit gloria, ejusque sacro Nato,  
Æqualisque Spiritui gloria sit beato. Amen.*

9. *O sponsa Christi nobilis, o Mater venerabilis,  
intercede pro nobis ad Dominum, Regem angelorum,  
quem semper puro corde dilexisti, in cujus amplexibus  
sine fine permanes; ut remittat nobis omnia quæ-  
cumque in ipsum peccavimus, tribuens nobis fervorem  
amoris sui sanctissimi, et post exilium brevis: in  
vitæ mansionem cælestis habitaculi. Amen.*

*Subveni nobis, Elisabeth, virgo sanctissima, æterni  
Regis sponsa nobilissima, in cujus aula splendescis  
sicut stella fulgentissima. Esto miseris refugium in  
omnibus necessitatibus et tribulationibus. Amen.*

Præter hæc, nullum est invenire Schonauigi- culus antiqui vestigium; sed postquam in Romanum, ut supra dixi, Martyrologium nomen Elisabethæ admissum est, coepit habere festum sub ritu duplici, una cum officio et missa de Communi Virginum: plane sicut accidit S. Papponi, abbati Stabulensi, postquam occasione vitæ, inter sanctorum

vitas excussa a Surio, simili honore dignus Baronio visus fuit, ut dictum ad xxv Januarii.

10. Qui ex nostra ad S. Goaris residentia, nutu serenissimi principis Ernesti Landgravi Hassiæ nuper pie defuncti, et sui superioris P. Nicolai Grass, illic excurrit mense Octobri 1690. P. Joannes Helm, inde nobis refert: « Superesse virorum monasterium destructo per Suenos eo quod femine incolebant; istic autem a dextro ecclesiæ latere sacellum esse. S. Elisabethæ nunc dictum, cum duobus altaribus; in cujus sacelli parietem inmissum ex parte est vetus sepulcrum, quod olim contractum ab hæreticis, uncinis ferreis commissum iterum est, habeturque in honore æque ac altarium unum, ab illa nuncupatum. In ipso sepulcro ossa nulla relicta, solum effugerunt scrutantium sacrilegas manus paucula una cum capite, quæ serico involuta exponuntur ad venerationem. » Similiter nullum superest veteris epitaphii vestigium, sed ipsum quidam nobis misit, sicut invenerat scriptum post vitam hoc tenore.

*Virgo prophetarum similis, quæ summa polorum  
Mente. Deo (adhærens), perpæzera, hic locat ossa,  
Elisabeth vive, gaudens in lumine vitæ,  
Quam prægestati speciali munere Christi.*

Insuper habetur Schonauigiæ *libellus precum B. Elisabethæ* dictus, in pergamento antiquo, in cujus primo folio sic legitur: « Iste liber pertinet monasterio B. M. Virginis in Schonauigia, ordinis B. Benedicti.... die venerabilis sacramenti, quod fuit iii Nonas Junii, sub Julio papa II et Maximiliano rege Romanorum; » ergo anno 1507 quando Pascha celebratum fuit iv Aprilis: unde suspicari quis posset unum alterumve verbum, quo indicabatur tunc completus vel finitus a scribente liber extritum esse de industria, ad persuadendum facilius, quod ipse in usu sanctæ fuerit, cum forte ex eo, quo usa fuerat, jam detritio, tunc sit transcriptus.

11. Qui Elisabetham hanc una cum S. Hildegardæ ordini Cisterciensi ascripserunt Henriquez et Libanorius, alique nonnulli, decepti fuerunt ambiguitate nominis, pluribus alibi monasteriis communis, propter communem etymologiæ rationem. Talius unum virginum in Franconia fuit; alterum virorum, in diocesi Moguntina; ubi B. Hildegundis ad 20 Aprilis celebrata in hoc opere, sub virili habitu et Josephi nomine lauit, et ibidem, medio sæculo post illam defunctam, abbas fuit B. Daniel, ex Hemmerodiensi cœnobio assumptus, de quo nobis mentio facienda 29 Junii. Errorem animadvertit Jongelinus, in Notitia abbatiarum ordinis sui, nullam nisi Hemmerodiensem in diocesi Trevirensi agnoscens: animadvertit etiam Chalemotus, ipsam, atque S. Hildegardijm Bingensem tacitas prætermit- tens. De Hildegardi pridem nobis constabat, qui Bingii fueramus anno 1160 ibique sacra illius et ossa, et scripta, nec non cucullam videramus coloris non candidi, ut Cisterciensium, sed ex rufo subnigri, ut Benedictinorum. De Elisabetha ejusque laudatoribus ad annum 1131 cap. 6 mirator Maurique, quomodo ascribi Cisterciensibus potuerit; « neque enim Cisterciensium monasteria duplicita (ut Schonauigiæ erant sub uno abbate) hæcenus habuit: » quod, inquit, « obiter libuit propalare, ne, quibus tot ac tanta propria suppetant, ad aliena extendere manus videamur, vel cum eis, qui extendunt, dissimulare. »